

Privredno - kulturne
matice
za Sjever. Dalmaciju

Privredno-kulturne
matice
za Sjever. Dalmaciju

Godišnja pretplata: za članove Matice 24 din.,
za nečlanove din. 36.
Pisma i novac slati na adresu:
Šibenik, poštanska pregrada br. 30.

Шибеник, 5 Априла 1934
БРОЈ 186-7. — ГОДИНА VI

Vlasnik «Privredno-kulturna Matica za Sjever. Dalmaciju»
Urednik PAVLE ZELIĆ
Telefon br. 94. — Broj ček. računa 38. 242.

Ускрс Истине Социјално-културна конференција у Шибенику

Еванђеље нам доказује један дожирљај људи, који се је десио пред равних деветнајест вјекова а који и данас потреса душе стотина милиона човјечанства исто онако као што је у оно вријеме потресао срца Мајке и неколико другова и пријатеља, ученика и сарадника распетога и васкрслога Богочовјека Исуса Христа.

Узалуд запечатише гроб, узалуд поставише стражу и узалуд покушаше помутити поглед свијету и одвратити га од Истине — јер Христос који је био жив на крст распет, његова Мајка, и његови ученици осјетише га опет пред собом, сагледаше га опет својим очима. И кад је један међу њима — невјерни Тома посумњао да ли је то заиста Он или им се само причиња — увјерио се је „додиром руку“, да је он права и жива Истина, а не сјенка истине, нити ваздушаста утвара.

То сазнање и тај доживљај неколико људи био је судбоносан за историју човјечанства, за судбину људи и народа. Сазнање да истина побјеђује и саму смрт и доживљај да „без смрти нема васкресења“ и да се та истина као и она по којој „зрно не може плода донијети док само не угине“ примјењена и на биће човјеково — отвара духовне очи, које продиру у тајанствене и неизмјерне дубине и висине, и у прошлости и у будућности, несразмјерно брже него што тјелесне очи муњевито прелазе по простору који могу обухватити.

Горње истине које је онако јасно изразио и наш и свечовјечански Христос, и наш владика Раде, налазе израза и одраза у цијелој историји нашој. Дух Слободе и Правде извирао је из Истине са којом је кроз вјекове наш народ живио и умирао, чувао у души и изражавао, борио се и издисао живећи и даље с њом. Никаква моћна царевина и никакве армије, никаква сила, нити икаква обећања нису могла угушити овај Дух код нашега народа.

Народ је овај осјетио Истину кад се је као израз његовог Духа јавио државник Стеван

Кроз прошлу годину претседник Матике г. др. Иринеј Ђорђевић покренуо је и свештенство на живљи социјално-културни рад. Пред годишњу скупштину Матике свештенство се је састало 14 марта о. г. — на позив Преосвештеног Владике, и сваки је довио написани извјештај о том што је учинио у опће културном и социјалном раду.

Владичина ријеч

У почетку скупштине г. Епископ поздравља свештенство напомињући да су се равно пред годину дана, истог дана и на истом мјесту, састали и договарали се о свом раду и сви су се увјерили колико су потребити и корисни овакови састанци. Они су саставни дио свештеничко-пастирске дјелатности. И Христос, учитељ у служби прегарања за другога, припремао је своје апостоле за такав рад. То повлачили су се заједно у осамљена мјеста ради молитве и самоиспитивања, да ивају поново на свијале и жетву. Наводи примјер једног мисионера, из једне велике царске престолнице, који је напустио све удобности и све што је зарадио ставио у службу Црнцима у Централној Африци. „У чему је тајна твог успеха“ — питао сам га — „У вачину на који сам нашао Божију помоћ! Отишао сам са пуним срцем и љубављу и жељом да послужим и да се жртвујем. Сретале су ме невјероватне тешкоће. Без пријатеља и савјетника, у најтежим тренутцима остајао сам беспомоћан, и тада се повлачио у самоћу — у шуму, што даљу, гушћу и дивљију, Богу се молио, пречишћавао своју савјест и освјежен се враћао.“

Живот је тежак — гину, убијају се душе, мило је повјерења, душевне и духовне ведрине, те ми можемо казати, као и Ап. Павле: „Јако дивје лукави сут!“ Да би могли остати на висини на нашим вјетрометним положајима, треба да се

Немања и духовник-богоносни отац Сава Немањић, кад је зидао наше старе царске задужбине, кад је чувао књиге староставне, кад се је одлучивао за „небеско царство“ (јер, земаљско је за малена царство“), кад и у ропству „крсту служи а Милошем живи“, кад и за доба робовања пјева и ствара са својим рукотворинама и умотворинама нашу најљепши народну Умјетност, кад га Карађорђе „из мртвијех дозва“, као и кад се показаше неслућене и безбројне снаге ума, срца и душе у припремама и борбама за ослобођење и уједињење.

савјетујемо, да се Богу препоручимо, да савјест своју за рачун повучемо, да братски сарађујемо и да осјећамо и личну и друштвену одговорност“.

Послије тога поздравља шаљу се поздрав: Њ. В. Краљу, Њ. Св. Патријарху и г. претседнику Владе.

Скупштини даће претседава Архијереј, замјеник г. прота Мазура и на скупштини се претресају резултати рада кроз прошлу годину.

Из појединачних извјештаја види се да су свештеници родили у најравнореснијим правцима социјалног и културног рада. У Земљорадничким задругама радило је 13 свештеника; у сеоским Соколским четама: 21; у Здравственим задругама: 10; у Пчеларским задругама: 2; у Перадарским задругама: 2; у Набављачким задругама: 2; у Чиновничким набав. задругама: 2; у Рибарским задругама 1; у Црвеном крсту 5; у Народним читаоницама 7, у подизању школа учествовало 7; у подизању цркава 3; у пјевачким друштвима 2; у тамбурашким друштвима 1; у приређивању Светосавских прослава: 17; у предавањима 9; у одржавању алфаветских течајева 5; у раду Матике 20; у раду Просвјете 5; у раду Привредника 4; у Женским задругама 3; у Јадранској стражи 5; у Народној одбрани 3; у припремању дјеце у пјевању 7; у уређивању гробља 3; у узорном господарству 3; у заштити дјеце 4; у коловијарању народа (оресељењу) 1; у разноврсним течајевима 5; у опремању дјеце на занате 5; у ширењу књига 5; у припремању домаћинских течајева 3, у пчеларству 5; а као чланови и помагачи у разним друштвима и установама били су сви свештеници — без изузетка. У расправи су се износили услови под којима свештеници раде и једни другима износили су своја искуства у раду.

Посебно расправљао се је о сложај свештанства у вези са дава-

И данас наш народ у овим крајевима осјећа и сазнаје Истине које су судбоносне за његов опстанак и развитак. Има често трагике у неспроазумнима док се људи буде и сазнају Истину, али су оне, једном сазнате, толико лијепе и привлачиве, да их ни смрт више не може побједити.

Први Хришћани љубили су се при сусрету по сазнању да је васкрсла Истина — сретало се и ми у миру и љубави, јер

Христос васкрсе — у Истини је ускрсао!

њем бировине са стране народа, Привредној задрузи свештеничкој, о подизању Бачког дома у Шибенику, о раду у школама, о односу свештеника према политици, о свештеницима и другим установама друштвеног рада.

Ослобођење народа од бировине

Владика г. др. Иринеј говори о важности овога питања за народ и свештенство. Народ се је — ослободио у свом и иначе тешком живљењу од давања бировине у природи (жита, маста и блага), а свештеници ће добити за то накнаду и моћи ће се лакше посветити социјалном и културном раду и свестраном свом пастирском раду. Ово је питање задавало много бригае, јер свештенство без бировине није могло живјети, а присилним путем утјеравати бировину није достојно ни свештеника, а ни државна власт није то могла више вршити.

Одбор (прота Јовић, прота Врдељ, Тришић и Зелић) изврдио је био претставку, коју је прихватио Епархијски одбор, а последије тога г. Епископ предузимао је кораке и код Кр. Банске управе и Сплиту и код Кр. Владе у Београду, да се то питање ријешити у корист народа и свештенства. И тако је ријешен овај проблем, који се неуспјешно провлачио кроз неколико деценија и стварао незадовољство у народу, а свештенству врло много ометао у раду и живљењу. Не дао Бог да ово буде извор клоуности у односу према народу. Ово добро изборено с муком не смије злу служити!“ напоменуо је г. Епископ свештенству.

Г. прота Љубомир Врдељ изјављује, да је ово епохалан догађај у животу свештенства. Преосвештени Владика подигао је себи у народу вјечни спомен доконтривши сретно ово питање. Да ништа друго није извршио него ово — „имао се рашта и родити!“ јер је ово врло крупно питање материјално и морално, чије ће повољно ријешење одмах одразити и у народу и у положају и раду свештенства.

Г. Епископ захваљује на пажњи, а и изјављује да је вршио само своју дужност, а да су га при том помагали и други, којима редом захваљује. Привредна задруга у Шибенику

Г. прота Јовић, претседник задруге, истиче да је ова задруга, која је основана на предлог г. Епископа, већ у првој години свога постојања прикупила средства за рад и кредитирао своје чланове. Унапријед она треба да прикупи цијело свештенство и све црквене установе и фондове, па ће моћи давати кредите свима врстама задруга у народу и постаће средиште задружног рада у овим крајевима.

Г. прота Врдељ истиче потребу да се установи у задрузи пензионери

фонд, као и болеснички и посмртни фонд.

Владика г. др. Иринеј одговара да се и ово може уредити на задружој основи, ако свештенство изрази да треба важи неко ријешење. Увредно напомиње да Привредну задругу треба сматрати не само свештеничком него она треба да обухвати живот цијеле Епархије.

Скупштина одлучује да се ово питање повјери Управи задруге, да га свестрано проучи, да дође у везу и са Савезом здравствених задруга, као и са Уредом за осигурање радника, па да обавијести свештенство о резултатима и да се што прије проведе оно што буде могућно.

Бачки дом у Шибенику

Послије Уједињења мисао о Бачком дому у Шибенику била је прва, са којом су је заинтересовао народ у Сјеверној Далмацији, нарочито кад је било јасно, да надлежни фактори вијесу довољно озбиљно схватили улогу Семивара у Задру, кроз који су прошли многи школовани људи у Далмацији, а који се без њега у већини случајева не би били могли школовати, јер тај је Семивар више школовао осталу народну интелигенцију него ли саме свештенике. Без њега наша сиротиња не би била у могућности да се школује. И сада се осјећа немогућност да се школују сиромашна дјеца из Сјеверне Далмације, и то више за друге позиве него за свештеника, јер за свештенике постоји ипак могућност школовања по другим заводима, али данас је немогуће доћи у гимназију не само једном сељачком дјетету, него великој већини и из наших варошица.

И сама наша сиротиња била је почела скупљати прилоге за Бачки дом, али један велики дио тих прилога провао је на Славенској банци у Шибенику, а остали скупљени прилови ни издалека не омогућују, да се тај толико потребити Бачки дом оствари. Ради тога г. Епископ Иринеј покренуо је, договорно са овим људима који су се за питање интересовали, остварење тога Дома на једној основи, на којој ће се моћи сигурно остварити. По Уставу Српске цркве и Епархије далматинска која обухвата баш ове крајеве, одакле је школовање најтеже има своја сретства за рад, а и црквене управе на овом подручју треба привремено да воде рачуна о најпречим потребама народним. Зато је и похвална одлука Црквене Општине у Шибенику која одмаху самом почетку приложила за остварење Бачког дома 100.000 (сто хиљада) динара и земљиште у вриједности од 300.000 (триста хиљада) динара, у чему ће је — прима својим могућностима слиједити и друге црквене општине.

Али није довољно сам Дом остварити и добити за њ намјештај. Њега треба и уздржавати на тај начин, да издржавање у њему буде врло јефтино, јер иначе би био за оне, за које је и одређен, бескористан. Зато се такав Дом и мора ослонити на једну сталну организацију, као што је Епархија, која има и законски ослободити и свој буџет и на цркве, као најближу установу нашим селима и варошима. Уз ово добровољни приноси само ће се појачати, у увјерљиву да помажу једну велику ствар. А за овако осигурану установу важиће се и барем малих вадужбина оних наших људи, који имају осјећања за нашу народну цјелину и за будућност нашега краја, којем треба све

више школованих људи. Дом ће служити најмање за свештеничку дјецу и за школовање свештеника а готово искључиво за све остале.

Радови за почетак Дома осигурани су и свештенство је било с њим тако одушевљено, да је Владика г. др. Иринеја уписало за великог добротвора са 10.000 динара прилога. У посљедње вријеме опажа се колико а други људи осјећају важност овог питања и стално ствју приноси.

За Бачки дом састављен је основни штатут и за управу са Домом предвиђен је посебни одбор од 7 лица (у свјетовна а 3 свештена).

Просвјетни рад свештеника

Свештеници говоре о раду међу школском дјецом, као и о просвјетном раду међу одраслима и истичу потребу подесних књига, као и библиотеке. О овим питањима водила се је опширна дискусија у којој су учествовали г. г. Мацура, Новаковић, Самарџић, Рашковић, Хрежина, Синобај, Делић, Стојсављевић, Крстановић, Јовић, Родић, Грибановски, Калик, Врцељ. Скупштина упућује г. проту Врцеља да изрази предлог који ће упутити г- Епископу.

Односи свештеника према друштву и према политици

Конференција је завршила свој рад у 8 сати увече са једним ванредно интересантним разговором г. Епископа са свештенством. Тај је говор толико ишао у дубину и у суштину ствари и испуњен са толико искрености, топлине и братских свјетовања, да је сигурно за све то био најљепши духовни доживљај у животу. И онда кад је говорио о манама свештеничким то је радио толико очински, да то нико није осјетио као прекор, него као молбу, да се не ради како не пристоји свештенику, а то као молбу, којој нико не може одолети. У исто доба сви су били и понижени и узвишени. У свечаној сали Владичанског двора пред иконом је горело кандило — а сви су осјећали једно догле никад недоживљено духовно треперење. А са једним савршеним познавањем г. Епископ говорио је о свима пригодама, у којима се може наћи свештеник.

На питање једног свештеника може ли се свештеник бавити политиком г. Епископ му одговара: Ако је свештеник кадар сачувати хришћански дух где год дође онда је њему свуда мјесто да оплемењује и християнизира односе, али ако је слабији мора се много чувати, да га не зарази поганска дух, кога има много у партијско-политичком животу.

Свештеници су на растанку олакшане савјести и поткријепљенога духа отпјевали: „Тебе Бога хвалимо!“

Starac i smrt

Starac nosaše breme drva. Veoma zamoran, zbacil breme na zemlju govoreći: „Ej, prokleta smrti, gdje si te ne dođeš da me uzmeš s ovoga svijeta, da se ne mučim!“ Kad eto ti smrt stade pred njega, onako strašna kao što je slikaju, pa ga upita što je zove. „Ništa“, odgovori siromah starac uplašen, „da nisi došla volio bih, a već kad si ovdje, pomози mi natovariti ovo breme drva, da idem brže kući. Jer me čekaju!“

Jesam li poslao pretplatu?

Skupština Sokolske župe Šibenik—Zadar

Dana 23 marta održana je u Šibeniku glavna godišnja skupština Šibenik-Zadar.

Ova organizacija obuhvata svu Sjevernu Dalmaciju, upravo ono područje na koje bi trebalo da se prostiru i ostale organizacije zadružne, zdravstvene, poljoprivredne, prosvjetne. Područje Sjeverne Dalmacije to je naša država u malom: tu je i Primorje i Otocli i ravni Kotari i kršna Bukovica i ostali planinski krajevi ispod Velebita i Dinare, oko Promine i Korjaka i drugih planina. Srbi i Hrvati tu su se ispleli u bratskom jugoslavenskom jedinstvu, koje još više pojačava, čudnom igrom događaja, jedan komad ovog kraja, koji je pripao drugoj državi, tako da Sjeverna Dalmacija i po ovom je slika naše države jer ima i svoje pogranične krajeve.

Župa ima 84 svoje jedinice: 22 društva i 62 seoske sokolske čete, a podijeljena je na 3 okružja: kninsko, šibensko i biogradsko, koje će se unaprijed — kako izgleda — podijeliti na prečko i benkovačko. I ova podjela upućuje na potrebu slične podjele rada i u drugim organizacijama, jer ova četiri okružja predstavljaju četiri prirodne skupine, koje sastavljaju Sjevernu Dalmaciju.

Rad ove Sokolske župe sigurno je mnogo veći nego što se vidi po izvještajima, jer nijesu sva društva i sve čete poslane izvještaje, pa su i izneseni podatci samo približni.

Broj članova i članica iznosi preko 10.000 (deset hiljada). Od toga djece, muške i ženske, ima oko 2000 (dvije hiljade). broj ženskog članstva i ženskog naraštaja nešto je ispod 1000 (jednu hiljadu), što je razmjerno prema drugim organizacijama dosta dobro.

Godišnji prihodi i rashodi iznose oko 70.000 dinara.

Župa, sokolska društva i seoske čete, učestvovali su na sletovima u Ljubljani i na Sušaku, i priredili su oko 50 javnih vježba i akademija.

Župski slet priređen je u Drnišu prošle jeseni, a slet seoskih sokolskih četa u Kainu 1. oktobra prošle godine.

Održana su četiri tečaja, na kojima je učestvovalo oko 150 tečajaca. Od toga je najvažniji tečaj prosvjetara sa velikim brojem učitelja i tečaj za prednjake seoskih sokolskih četa u Šibeniku, kao i onaj potpuniji na Glavići kod Kaina.

Broj seoskih sokolskih četa prema društvima je već trostruk. Dobra je napredak Saveza da čete postanu samostalne, jer ima društava, koja čete hoće da vežu da se, pa i na dva načina hoće da ugašuju samostalni rad na selu. Sa tog stanovišta je razumljivo zašto npr. i predstavnik jednog društva traži da se strogo drži propisa, po brojem čete treba u svemu da zavise od društva (kad se bude raspravljati o okružjima i t. d.).

Tačno je izvjestitelj za seoske sokolske čete opazio da „kao svaki nov rat koji ide neutritim putevima, gdje metode rada nisu dovoljno isprobane i gdje se u najvećem slučaju prave samo pokušaji — ovaj je rad imao i svojih grešaka“. Ističe da je „najjači centar sokolskog rada u narodu kninska krajina sa sokolskim društvom u Kainu.“ Mi li se tom radu još više radvali da je taj rad bolje proučen i da se radi na utvrdjenim načelima prosvjet. privrednog i zdravstvenog rada u narodu po kojemu je cilj samostalnost sela, njegovaneodvisnost od varoških ciljeva i računa

Kako se malo vodi računa o narodnom duhu i o narodnim shvaćanjima vidi se najbolje po tom, što je lanjske godine ugušena želja svih seoskih sokolskih četa Kninske Krajine, na zboru seoskih sokolskih četa pred Vidovdan, da učestvuju na Vidovdanskom pomeni kod Lazarice a Kosovu. U ovogodišnjem programu to nije također predviđeno nego Okružni slet u Kainu u julu mjesecu. Mjesto Kosovsko-vidovdansko kulta svih boraca za slobodu i ujedinjenje možda treba stvarati neki drugi kult?!

Na skupštini vodila se je živa diskusija i o osnivanju seoskih sokolskih četa u velebitskom Podgorju. Mjerodavni sokolski sud riješiće stvarni slučaj o kojem se je govorilo, a mi ovdje ističemo samo to, da je sramota za onamošnju i obližnju narodnu inteligenciju, da kroz cijelo vrijeme poslije oslobođenja nije bila kadra u onim selima pokrenuti rad u narodu, a i u koliko ga pokreće, hoće da seljaka i selo veže za svoje planove i za svoje račune.

Župa sokolska Šibenik-Zadar ima najvažniju ulogu u cijeloj državi, ali i najveću odgovornost u radu, zato i treba načine rada najsavjesnije ispitiivati i provoditi. Dasadnji uspjesi nijesu mali, ali oni mogu biti još veći ako se vodi računa o uslovima stvaranja narodne kulture!

Mi ćemo o ovom radu pisati opširno u „Glasu“, naročito u vezi sa knjigom „Sokolsko selo“, koju nam je poslao br. Čedo Millč, iz Mostara. A sada već napominjemo Riječ Nj. V. Kralja, iz knjige „Naše selo“: Kroz sve mučne periode naše istorije selo je bilo i ostalo budan čuvar nacionalnih tekovina i izvor snage u svim lepim izražajima narodnog genija.

Raditi u pravcu kulturnog i privrednog podizanja našeg sela, uz strogo čuvanje njegovog nacionalnog karaktera, znači odgovarati dužnostima sadašnjosti i potrebama našeg zdravog i uspješnog razvijanja u budućnosti“.

Kako se može naše selo podići i koja je uloga seoskog sokolstva u tom — vrlo je krapno pitanje o kojem „Glas“ domositi razna mišljenja.

Kokoš

Kokoš je od davnine domaća (pripitomljena) životinja. Ona je vrlo korisna, jer od nje dobivamo jaja i meso. Ima puno vrsta kokošinjih pasmina. Skoro svaka zemlja ima svoje naročite pasmine. Najčuvenije su pasmine: minorka, koja snese na godinu 250 jaja, kalifornijska leghoru, koja nosi i više jaja, i arzijska bramaputra, koja je teška 6 do 7 kg. Naše domaće kokoši snesu po priječno po 120 jaja no godinu. Kao najbolja naša kokošja pasmina smatra se celjska ili štajerska kokoš. Sve vrste kokošiju, što ih ima na svijetu, potječu od divlje bankiva kokoši koja još i danas živi po šumama istočne Indije i po okolnim ostrvima.

U našoj narodnoj privredi kokoš je vrlo potrebna, naročito siromašnijem svijetu. Nju goji svaka, pa najsiromašnija kuća. Kokoš treba držati u čistom i zračnom kokošnjaku. Treba joj davati čistu vodu za piće i pijeska za perušanje. Bolesnu kokoš valja odvojiti od zdravih, a uginulu dobro zakopati u zemlju, a ne baciti na dubrište.

Pisma iz naroda

Knin, marta
Sokolski rad na selu

Na poziv samih seljaka sela Orlića, Sokolsko društvo Knin, u svrhu osnivanja sokolske čete u tom selu uputilo je dana 11 marta o. g. svoje delegate braću: Dušana Kostića, Nikolu Skelina, Dragutina Jovetića, Ivu Filipića i Đorđa Raškovića.

Tačno u 3 sata poslije podne pomenutog dana delegati su prispijeli pred osnovnu školu sela Orlića, gdje ih je dočekalo oko 70 seljaka sa svoja dva ugledna i agilna učitelja: Urošem Olujićem i Lalićem.

Za predsjednika zbora jednoglasno je izabran brat Dušan Kostić, koji je u kratkim ali jasnim potezima prikazao sakupljenim seljanima značaj i svrhu Sokolstva i iznio istoriju Sokolstva od samog njenog postanka.

Brat Nikola Skelin govorio je o prosvjetnom i zdravstvenom pravcu rada Sokolstva na selu. On je u svom govoru istakao, da Sokolstvo ne postoji samo i jedino radi tjelovježbe, već kaže, da je tjelovježba vrlo potrebna, ali da je to Sokolstvu sredstvo, kojim će da drži na okupu cvijet naše mladosti. Vježbanjem postizava pojedinac nacionalni, kulturni i prosvjetni napredak.

Brat Dragutin Jovetić, župski prednjak iz Karlovca, koji se sada nalazi kao nastavnik poljoprivredno-sokolskog tečaja na Glavici kod Knina, jasno je pokazao svima prisutnima sve odlike i vrijedne tjelovježbe po Tyrševom sistemu. Vrlo bi nam drago bilo, kad bi brat Jovetić, slična predavanja ili nagovore pred vrstom održao i u samom društvu Knin.

Na koncu je izabrana uprava ove novoosnovane čete, — devetnaeste na području Sokolskog društva Knin, — kojoj su delegati zaželili sretan i uspješan rad.

Starešina čete brat Ilija Gojko zahvalio se svoj prisutnoj braći na izboru a delegatima društva za uredno vođenje zbora.

Četa Orlić, i ako je tek sada osnovana, tvrdo vjerujemo biće za primjer mnogim četama već prije osnovanim, jer su delegati mogli vidjeti, da i ako četa nije bila osnovana, u selu postoji dosta spremnih ljudi da vode četu, koji će uložiti svu svoju volju, mar, trud i ljubav, da im njihova četa uđe u red najboljih četa društva Knin.

Soko

Orlić, 18 marta

Osnivanje sok. čete u Orliću. — Mlato selo Orlić sa svojim seljacima nije moglo da bude bez svoje škole. I oni je uz pomoć državnu saziđu zmagujući da će preko škole unaprediti selo i u drugim smjerovima. Jedan veliki dio zasluge pripada i pok. Jovičiću, koji je jedan od utemeljitelja škole. Škola je otvorena ima četiri godine. I ono je ures i ponos sela i seljaka. Seljaci je puno vole — kao i svoju kuću!

Iza ovoga nastala je druga prosvjetna i privredna ustanova Zemljoradnička zadruga.

All selo, koje neće ni u čemu da zaostaje, ne može da bude bez svoje sokolske čete. I kada je u seljacima sazrela ta misao, da je sok. četa potrebna selu uopće a napose seoskoj mladeži — onda se oni odlučili da je osnuju. To im pođe za rukom, tim lakše, što imaju dva mlada i agilna učitelja.

Osnivačka skupština koja je bila

sazvana za 11 III uspjela je iznad svakog očekivanja. Skupštini su, pored velikog broja mještana, sudjelovala braća iz Knina kao delegati matičnog društva. Cijela je skupština protekla u veselom i srdačnom raspoloženju. Oduševljenje je pratilo predavače od početka do kraja. Ključnu je bio kraj tek kad su se svi razišli svojim kućama, da ne navodimo čitavi tok skupštine — spomenuću upravu čete, koja je jednoglasno primljena. Sa starješinu izabran je Gojko Ilija, za njegovog zamjenika Marić Simo, za tajnika Lalić Vinko, učitelj, za načelnika Buač Pežo, za njegovog zamjenika Matijaš Pavao, (koji je odmah poslan na predajčki tečaj u Šibeniku, da se osposobi za taj poziv), za blagajnika Jasnić Nikola, za poljoprivrednog referenta Bijelan Sava, za prosvjetara Oluč Uroš, učitelj, za revizore Zarić Mile i Simić Nikola.

Svi članovi čete su ljudi „uzjoda-braniji u selu“. Ako ima još koji van čete, ali neće moći da ostane, jer „svaka ptica svome jatu leti“. Imamo najljepše nade u uspjeh novoosnovane čete, jer imamo ljude, koji nam svojim radom, mogu da ulijevaju sve dobre nade.

Orlićanac

Rupe, 28 marta

Osnivanje Sokolske čete u Rupama. — Još otrog nekoliko vremena upr škole Stjepan Barać u društvu sa nekoliko uglednijih mještana pokrenuo je pitanje, da se i u ovom selu osnuje sokolska četa. Ova se je ideja ubrzo proširila i naišla na veliko oduševljenje seljaka. U tu svrhu bio je izabran i promicateljni odbor, koji je imao da izvrši sve pripreme radnje za osnutak čete. I napokom taj toliko iščekivani dan bio je jučer dne 25 marta. U tri sata po podne održana je skupština u dvorani osnovne škole. Istoj su prisustovali braća delegati matičnog društva iz Kistanje i to br. zamjenik starješine Malešević; br. načelnik Korolija; br. tajnik Travizi i br. referent za sokolske čete Cvjetković, a uz ove 95 novoupisanih članova i velik broj ostalih seljaka. Skupštinu je otvorio br. Stjepan Barać, te u prvom redu pozdravio delegate, objasnio cilj skupštine. Zatim je uzeo riječ zamjenik starješine društva Kistanje br. Malešević, koji u prvom redu pozdravlja prisutne; zatim pozdravlja Nj. Vel. Kralja Aleksandra, te Nj. Vis. Prijestolonasljednika Petra. Dalje je u kraćim crtama govorio o sokolskoj ideji i izrazio zadovoljstvo, videći velik odziv za osnutak sokolske čete. Potom se je prešlo na biranje uprave, pa je jednoglasno izabrana slijedeća uprava: starešina br. Barišić Niko p. Andrija; zamjenik starješine br. Nadoveza Luka; tajnik sestra Barać Marija učiteljica; prosvjetar br. Barać Stjepan učitelj; blagajnik Pačić Majolčić Filip; načelnik Verović Dujo Josipov; zamjenici br. Barišić Stjepan Josia i br. Silov Bariša; revizori br. Silov Ante p. Jure i br. Mišković Ivan Jurin. Nakon ovoga razgovaralo se je o raznim pitanjima, pa je konačno uzeo riječ br. Malešević, te izjavio da će lijepe utiske delegati odnijeti matičnom društvu Kistanje i da će o svemu biti obavještena bratska Župa Šibenik a preko nje i bratski Savez. Sjedinica je potom zaključena uz dugotrajno i oduševljeno klicanje Nj. Vel. Kralju Aleksandru, Nj. Vis. Prijestolonasljedniku Petru, Jagoslaviji, Sokolstvu i t. d. Iza razlaza skupštine načelnik društva Ki-

stanje br. Korolija postrojilo izvršujuće članstvo i naraštaj, te s njima na cestu izveo nekoliko osnovnih strojenih vježbi. Seljaci su se okupili na cesti i zadovoljno posmatrali prve vježbe mladih sokola. Delegati su se kasno povratili svojoj kući ispraćeni veselim pozdravima, a u selu je još i dalje trajalo živahno raspoloženje, koje se u Rupama odavno nije vidjelo.

Nadoveza Luka, posjednik

Đevrske, 19 marta

Glas iz Đevrsaka. — Ljudi u našim krajevima ipak imaju lijepih ideja i namjera za mnoge zajedničke i napredne stvari ali se do ostvarenja teško dolazi radi pomanjkanja materijalnih sredstava i radi pomanjkanja moralne pomoći od naše narodne inteligencije i uopšte ljudi, koji su pozvani, da prednjače u ovako zajedničkim stvarima. U vezi sa ovim potrebito je spomenuti jednu ovaku namjeru u našem selu.

Na glavnoj godišnjoj skupštini naše sokolske čete pokrenuto je pitanje za gradnju Sokolskog doma, koji bi imao da nosi ovakov naslov „Sokolski dom Save Belanovića“. Skupština je ovaj predlog primila sa jednoglasnim oduševljenjem, pa je u narednoj skupštini konstituisan i odbor za gradnju spomenutog doma. Na ovu skupštinu pozvani su i pretstavici naše opštine kao i brat Mato Bedrica veliki prijatelj naše Sokolske čete, kao predstavnik opštine i član odbora za gradnju doma bio je prisutan g. Nikola Dragišić opštinski predsjednik, koji izrazuje želju da će ovu akciju pomagati moralno i materijalno i granicama svoje moći. Također je i pretstavnik Matičnog društva Kistanje br. Slavko Malešević čijom inicijativom je najprvo pokrenuto pitanje podizanja doma, obećao punu saradnju matičnog društva. Članovi naše čete jednoglasno su izjavili da će što moguće više uložiti svoju radnu snagu za podizanje doma.

Međutim se poslije raspravljalo, da bi ovaj sokolski dom služio i za ostale naše zadružne ustanove: kao zdravstvenu zadrugu, zemljoradničku zadrugu, prosvjetno društvo, i t. d., jer članovi sokolske čete su ujedno i članovi svih naših udruženja. Tako bi dom morao biti i sa razglednim prostorijama projektovan. Ovo se akciji pridružuju sve naše ustanove, da će pomagati ovaj zajednički rad.

Pošto nemamo podesna mjesta gdje bi se dom mogao podići pristojno sa naročitom zahvalnošću moramo istaknuti da nam je gosp. Sako Omčikus iz Knina, metak blagopoćivšeg Save Belanovića obećao pokloniti potrebito zemljište za podizanje doma, koje se nalazi na najljepšem položaju našeg sela. Pošto mi uopšte nemamo podesna mjesta na drugoj strani mi smo se veoma obradovali obećanju g. Sake Omčikusa i mi mu se na ovako plemenitom daru od srca zahvaljujemo.

Računamo da je najsavremeniji spomenik koji se podiže u obliku Narodnog doma. Ovaj bi Dom imao svoju vrijednost sa dvije strane: prvo što bi time odali priznanje vodi dalmatinskih Srba, neumrlom nacionalnom borcu i sinu našeg sela Savi Belanovića. Drugo, ovaj bi Dom imao da bude centar svih naprednih i socijalnih ustanova Đevrsaka i okolice.

S. Dobrijević

Gosp. Mato Bedrica darovao je sokolskoj četi u Đevrskama din. 100 u počast smrti počivšeg Đorđa Dobrote.

Gorња Jagodња, 18 marta

Sjećaња na ovogodišnju skupštinu Matice. — Pravila svih ustanova predviđaju i vahtijevaju da se članovi njihovi međusobno u određenom vremenu sastaju u redovne i vanredne skupštine, kao i njihovi upravni i nadzorni odbori u istoimene sjednice. Tako je i sa vašom Maticom; to je nužno da se istinski vidimo i iskreno čujemo da međusobno izmijenimo mišljeња i osjeћаje, da se odluci šta nam treba i šta ne treba u budućem radu

Ali, kako nije dovoljno to da se održi skupština i za њом да се повучемо у осаму, чак би такви састанци били вишестрано правни и штетни, ја и хоћу да објавим неке часове из о. г. свештеничке и Матицине скупштине како би другима добронамјерно казао: што свевидим као лијепо а шта као ружно. Ништа нећу тражити да могу ма кога дражити, нити ћу кога хвалити ради ласкања — јер то обострано штети: и у њудљивости душе хваленога и у понижавању душе онога који ласка. Но, ипак нећу заборавити творце дјела, јер је нужно да времена знају: ко је сијао и градио, а ко се смијао и разочарао. Не мислим ником рећи „хвала!“; народ каже: „ко захваљује тај на враћа“, а радницима свих врста најбоља је „хвала!“ — да се осјећа, живи и дјела у човјекољубљу; благодарност другачију траже само каишар. Не мислим ни да карам, јер ми такав став није ни у нарави, а ослон је сваке жучне распре: палење и жарчење.

Прије него почнем да се бавим поменутиим предметима, не могу а да се овдје не сјетим прошлости, да не осјетим садашњост и да не загледам у будућност кроз најопштије прте. Овогодишња скупштина, ива Владичина благослова, под претседништвом „старога“ г. Петрановића, испуњена трудољубљем многих средовјекских радника, опчарана наступом „младога“ г. Гојка Лежаића, — јасно нам указује да је мукоотрпна али часна и плодносна улога оних, који су спајали болеливу али увијек славну прошлост и неизгледну али ипак увијек надобудну будућност, која је већ данас стварност. На овоме треба застати и одати пуно признање и хвалу г. Петрановићу, изразити искрену радост брату Гојку Лежаићу и њиме ходити кроз скупове да буди и отрјежњава селаке, да опомиње успаване лацмане, а гледе оних који сагорјевали у овом раду треба — један за увијек — да се осјети код нас да они људи који раде нијесу чудаци (по дјелању иако јесу по успјеху), и да се зна, да они свуда дадоше основе самосталну раду, — и да престају исмијавања о несавременом вјетрогонствима — јер је лакше правити досјетке него ли бити стално на народном раду! Здружимо све снаге, првади ранији и садаши водите, сатрудници њихови не малакшите — народ и ми у њему осјећамо, желимо и хоћемо да унапредујемо на бље! Помоћнићемо вам љубављу и предавању у послу.

Сви догађаји живота најприје се у души роде и изграде па се појављују у стварности. Претци су убастирили нашу души (мисли, осјећаји и дјелатности) многа добра, данашњи нараштај наслиједио и развио је то и сада жели бољи живот дајући своју вољу и снагу. Ево при

мјера. Израђени сељак брат Сава Кнежевић из Стрмице тражио је на скупштини Матице да се обрати најпрва брига и у Матици унапређењу задругарства. То није нова ствар; још одавна многи су настојали код Гл. Савеза с. з. задруга у Београду да убиједу о привредним приликама и потребама Сјеверне Далмације, казујући шта стварности изискују и шта би Савез могао порадити и неминовно успјети. Најподученије је то истакнуто 1928 г. пред конгресом задруга, у Београду; мање је важно да једини „говорник“ из Далмације (писац ових редака), без испрпног претходног договора, „без овлаштења“ није довољно истакао снаге и нужде: важније је да се је Савезова пажња тада и до сада добила на другоме мјесту, у другим правцима. Конац је ипак успјешан: недавно Савез успоставља у Книну надзорништво са сабраним и неустрашивим г. Дракулићем и, друго, Привредна задруга епархије далматинске у Шибенику чланица је Савезова. Дакле: везе вијесу покидане, будућност је јаснија, особито кад се имају у виду ријечи проте г. Јовића, да би Привредна задруга е. д. могла подијелити вјересије свим нашим задругама, ако се предувјети пуног броја учлањења и пуне свијести проведу у стварност. Одговор је брату Сави једноставан и кратак: — да се позову све задруге из наших области да даду Уредништву „Гласа“ — изводе годишњик рачуна (31 XII 1933 и), како би нас „Глас“ упознао са тим“ колико задруга и задругара има, каквих врста, какве су му снаге сабраве, снаге свијести и савјести. Ради тога износим виже те податке за Горњојагодску с. з. кредитну задругу с неограниченим јемством; износим њене новчане снаге, док о њеним снагама свијести и савјести, а тако о тим снагама и код других задруга, писаћу доцније изван сјећања на о. г. скупштину П. к. матице.

Кад се поменути подаци (Приједис „Годишњи рачун“ за 1933 г.) саберу, тад ће се и стварност установити и биће лако рећи: шта треба учинити да се испуни оправдана жеља и предлагања брата Саве Кнежевића. Душан Рашковић

Горњојагодска Земљор. кред. задруга (Основана 4 фебруара 1925)

Имовина:	Дуг:
Готовина 1756.-	Резервни фонд 26986.95
Позаамница	
задр. 105382.12	Вишак прих. 305.37
Удјели	
код Гл. С. 5789.70	Зажм. задруг. 64824.25
Инвентар 1423.-	Стање штед. 19121.25
	Удјели задр. 2759.50
	Обична штед. 533.50
Укупно 114350.82	Укупно 114350.82

Крстање, 31 марта

Програм општинске Управе у Крстањама је ширење задругарства у свим ливјама а нарочито здравственог, кредитног и набављачког.

Са радошћу савнајемо из чланка „Гласа“ бр. 185 од 24 марта о. г. на 4. страни првога ступца да се је и у нашој средини нашло правих и искрених патриота, истинских пријатеља нашег увијек само на пола ситог горштака, који, и ако у 12, час али они ипак почели и хоће да сачувају свој сироти народ помоћу задругарства од физичког и моралног пропадања. Ми их поздрављамо ми им кличемо: добро нам дошли пријатељи мили, кад је Бог дао да се у добри час почело, а племените идеје и посвијано сјеме уродиће још

племенитијим плодом некористолубља, несечичности, самаријанске самилости прама бл жњем своје, особито према болесноме. Појмимо заједно у кршна села наша, ухватимо се у народно коло — кад је Бог дао па смо сви ту — да народ подигнемо, да се за народ жртвујемо, да му и од нашег залогја уштедимо, да му по коју сузу збришено, само препоручамо и молимо — све без љутње и без напетости — sine ira et studio — јер се бојимо за здравље ваше, које је за народ драгоцјено, за иставчане, преморене и јако оцјетљиве живце ваше, чији дрхтаји сироти народ свога кршнога краја у бригу бацају, јер је народу вужда од људи — вођа! Само мало умјереније, твме и мирољубивије, јер и ми смо против људи чији се себични интереси не подударају са опшним народним интересом, и ми смо зато да се изобличе и осуде јавне лажи. Народни пријатељи, молимо вас дакле да не сустате, већ да нам помогнете у народном послу, да изнесете голе чињенице и цифре да се изобличе ти што се јавно хвале да могу шта хоће.

Salveant вриједни пионири Буковичког задругарства — смртници вас са шапатам... тихо поздрављају!

Др. Вуко Вујасиновић претседник општине.

Cetina, 20 марта

Godišnja skupština Pčelarske zadruge u Cetini. — Дневна 18 тек одржана је у Cetini код Врлике главна годишња скупштина „Pčelar. zadruge“.

Skupštinu је отворио претседник Vranješ Milan, поздрављајући присутне и изнајавио циљ задруге, те користи од међусобног помаганја и заједници задругарског живота.

Isti је изио, колико Nj. V. Kralj i државна управа улажу своје снаге и поучене помоћи на развијање и подизање задруга, за сврхом подизања привреде, а да тиме побољша економско и социјално стање нашег тежака, (Klicanje Nj. V. Kralju i Jugoslaviji). Poslije toga много захваљује на неуморном раду мјесног учитеља и управитеља школе г. I. Sokola, који је први дао потицај и радио око оснивања задруге, те г. E. Drndiću, inspektoru poreskog ureda u Splitu, који је такође ипритио задругу на прав рад око пчеларенја (klicanje: „Mного mi hvala“).

Lijepo су ријечи претседника, који изнајави, да наш народ виће и тузи се на неманје, а нехна да је у prvom redu сам тому крив. Težak се одалећо од земље, а лatio се некорисног посла који му само снагу троши, а користи male. Obade gradove i varoš да нешто заруди, а своје занемарује.

„Vrijeme је, браће, да се лatio pravog posla, да обрадујемо наша заруштена polja, да okitimo нашу majku zemlju, да један другогме помогнемо, да се остављамо сваде и prepiranja, pa eto nam blagostanja i i dobrog življenja“ (klicanje: „Živio претседник“).

Sekretar zadruge učitelj г. I. Sokol izvještava о раду задруге те са zadovoljstvom износи лијеп напредак а особито у броју задругара, који се број повећао од 12 задругара на 47, а nadati се, да ће ове године porast на 80-100 задругара. Blagajnik Četnić Mile podalo је blagajnički izvještaj, те се i tu opazilo лијеп напредак i pokazalo се да су задругари свјесни своје дужности i puni volje за напредак.

Spomenuti је, да су задругари

osim upisnine i udjela, који укупно изнаја 80 Dinara, svojevолjno dali су ро једну кошницу рчела i pola kg. voska за podizање задругног pčelarijaka. Број кошница задруга броји 47 komada punih (za sada primitivne) i 10 umjetnih, „Laugstroihove“, dok cijelo selo ima око 2400 primitivnih кошница.

Nakon pregleda гађива i imovine opazila се лијера актива задруге i ако prošle године није било међа најјед велике лјетње суше i кишовитог пролјећа.

Skupština изјављује поцјеренје старој управи, те исту бира i за год. 1934.

Cetinjanin

Стрмица, 24 марта.

Дневник једног села.

I. Тапкаши на једном мјесту - или ићи напријед?

Кад смо већ једном сретви, да и ми, као сељаци, имамо могућности да можемо нешто рећи у јавној штампи о себи, о својим пословима, о својим мукама и невољама, о оном шта нам треба а шта нам је сувишно, овда више нећемо ћутати. Кад већ ништа не можемо о нашим пословима паметно рећи „тутори“ - говорићемо ми. Доста су нас љечили „наши љекари“ па нас не изљечили, сад ћемо промијенити улоге, јер се је у многим показало, да је рецент клијента био бољи него љекар, а понегђе да је болестан забадао здравоме три у ногу и сипао прашину у око.

Од данас почињемо наш дневник. И то, са радосном вјести о побједи ових који желе да крену напријед, над овим што су научили да тапкају увијек на једном мјесту.

Повзато је да смо у нашем селу отпочели један велики народни посао, подизање Народног дома. Соколска чета, здравствена задруга, кредитна и друге установе које постоје и које требају селу и сељаку осјетиле су као главни услов за свој рад да требају Дом којег смо започели.

Али, почетак ове градње, значај је у почетак једне велике борбе: паклене борбе на смрт и живот између ових који желе да наше село крене напријед и да га не прегази вријеме и ових који су од оца научили да тапкају увијек на једном мјесту, који не знају шта се ради с ову страну Орловице, ових на посљетку, који су навикли „од влих господара“ да на прво мјесто стављају свој интерес па овда можда на десето општи. Хвала Богу, они први су побједили и ако су имали страхан задатак да кроз ту велику, паклену борбу провесу страшни крст страдања.

У нашем селу, доказало се је, да има довољан број напредних људи, дораслих и дозрелих за рад за добро и напредан наш општи, људи који хоће и знају да општи интерес ставе на прво мјесто, да се знају жртвовати за општу ствар. — То се је показало на једном великом нашем збору који је одржао наш брат Сава Д. Кнежевић назад мало времена. На збору се је ријешавало: хоће ли се продати 30-40 орахових стабала на сеоском дуту и добивени новац дати у сврхе зидања Дома, или неће. На збору је присуствовао велики број људи као ријетко када. Сава Кнежевић је објаснио значај предмета о којем је требало донијети одлуку. Кад је ствар ставио на гласање и избројао оне који су били за било је 148 док су се против изјаснили само 43 на челу којих је био, најалост, сеоски старешина.

Али, није толико ствар значајна ради тога што ће се са 10-15 хиљада помоћи рад Дома; колико је значајно то, што се је овђе открило: ко је ко и гдје је ко. Ко су они који желе добро и напредак своје селу и помажу сваки рад који к томе води, а то су они што тај восао коче и руше општи напредак онда кад је по сриједи њихов лични интерес. Жалосно је да је међу онима који су гласали против био наш сеоски старешина. Ми мислимо да њему није било мјесто ту.

Какав нам теба старијешина

На првом мјесту човек који ће павити наше опште интересе. Напредан човек, доврео за све покрете културне и просвјетне у нашем селу. Ко је више повван да ради и води ове послове у селу ако не старешина којег смо изабрали за те послове. Он мора да врши смотру села и да се свесрдно заузима за све што је добро свима а не поједином, а не да се налази у друштву и сарадњи ових, што се продају као месо у касапници или за чашу вина по крчмама. И кад ово све знамо, овда нам је још жалије што смо у нашем послу за опште добро и напредак нашег села — остало би као стадо без пастира — без нашег старијешине. Молићемо се Богу да га обрати на прави пут, па ако нам Бог не услиши молитву, тражићемо другог старијешину.

О г л а с :

У селу Стрмица, срез и општина Книн, продаје се 30-50 комада орахових стабала, Они који желе купити ова стабла, нека се обрате писмено или лично „Одбору за подизање Народног дома „Петар Мрковић“ - Стрмица Овдје ће добити поближа упутства и услове.

17 т. м. догодила се је велика несрећа у селу Голубићу. Два босанска лугара и жандар Илија Мирјаковац чекали су пред крчмама дрва и јапију коју су стрмичани гомили у Книн на продају. Кад су хтјели да заплене јапију Симе Смуђе и његових синова ови то нису дали. Развила се је велика борба у којој је употребљено оружје, Погиново је жандари Илија и Раде син Симе Смуђе. Власти су повеле истрагу.

Посљедње 10 дана у нашем селу влада увелико епидемија грипа и кашља кукурјекавца. Има и смртних случајева. Дјеца умиру скоро сваки дан. Ради спријечења и лијечења на терену још ништа није предузето.

Од крвавог догађаја у Голубићу 17 т. м. па све до 30 т. м., док нису погинали сакрањени: у нашем селу а и Голубићу владало је велико невријеме. Падао је страхан град. У селу је владао страх. — Бог се људима јавља С.

Mudre riječi

Brat је mio, које вјере био, Јер га стеже крвца и земљика. Ко неће брата за брата, он ће tudina за господара. Ко се дима не надими, тај се огајне на griје. Govoriti је srebró, а ćutati је zlato. Rda се zlata не hvata. Bolje је imati sto pameti а јednu glavu, nego sto glava а јednu pames.

Prijatelji, širite „Glas“!

Наши напори у прошлости

Српско задругарство

1 Земљорадничке и кредитне задруге

У првом деценију XX вијека појавио се први пут задругарски покрет код далматинских Срба. Иницијативу за оснивање земљорадничких задруга по селима и кредитних задруга или штедионица по варошима дала је „Српска зора“. Невина је заслуга и то, што је код нас пробудила прво интересовање за продуктивне задруге. У то доба задужва идеја ваљада вигдје у нашим земљама није имала неповољније прилике за свој развитака као на Далматинском Приморју. Поред тешких економских и културних прилика у којима се српски елемент налазио, осјећала се и потреба стручњака у задружним пословима. Осим тога, и тада је стршила једна наша велика народна мана. Ми се за све врло лако загријемо

— Јадиковало се у једном извјештају Али као што се слама лако упали, а за час се угаси, и ми тако планемо па се охладимо. Не можемо, не умијемо, нећемо да устрајемо на започетом послу, него тај посао напуштамо управ овога часа, када би наш рад морао да почне давати видне резултате.“ Тежину тих запрека повећавале су опште политичке и привредно-финансијске неприлике у свијету, које су се варочито од „анексионе кризе“ гомилале из године у годину, док нису довеле до свјетског рата. Задружна идеја успјела је ипак, полако и постепено, да пробије лед и ва нашем Приморју. Хронолошки развитака, раширеност и распоред српског задругарства по варошима и селима на Далматинском Приморју до свјетског рата приказују ове таблице:

а) Хронолошки развитака српског задругарства

Врста задруга	1904 г.	1904-1908 г.	1908-9 г.	1909-10 г.	1910-11 г.	1911-12 г.	1912-13 г.	1913-14 г.
Рафајенове	10	17	25	29	33	37	40	42
Шулц-Делићеве	5	5	5	8	9	9	10	10
Продуктивне	—	—	1	3	3	5	5	5
Свега	15	22	31	40	45	51	55	57

б) Раширеност српског задругарства по општинама

По административним општинама српско задругарство је било кроз задње три пословне године уочи свјетског рата овако раширено:

Општина	Крајем 1911-1912 било је:				Кроз 1912-13 основано је:				Кроз 1913-14 основано је:				На крају 1913-14 било је свега
	Рафајенове	Шулц-Делићеве	Продуктивне	Свега	Рафајенове	Шулц-Делићеве	Продуктивне	Свега	Рафајенове	Шулц-Делићеве	Продуктивне	Свега	
Задар	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Бенковац	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Обровац	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Крстање	3	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Скрадин	1	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	2
Книн	7	1	—	8	2	—	—	2	—	—	—	—	10
Врлика	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Имотски	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Шибеник	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Дубровник	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Херцеговини	6	1	1	8	1	—	—	1	—	—	—	—	9
Рисан	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2
Котор	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Лештица	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Кртоли	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Грбаљ	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Будва	3	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Паштровић	3	—	4	7	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Спич	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Свега	37	9	5	51	3	1	—	4	2	—	—	—	57

ИЗ УСКРСНЕ ПОСЛАНИЦЕ

На данашњи дан, пре деветнаест вјекова, први пут оштак свјетш постоји, земаљска власт, поред све своје моћи и силе, познала је, да је ипак немоћна. Кад је Благо Учитељ највише мучен и унижаван, све добре душе разумјеле су, да на свијету не постоје шакве муке, које би могле сломиши велики, божански дух. Човјечанству је тих дана први пут показано, да нема те смрти, која би могла умривши и занавијек закопати Истину. Уз припомоћ мучења и смрти, земаљска власт је настојала а одржи свој прстизж, да дође до тријумфа над Учитељем Љубави, Истине и Правде! Да би побједила Невинога, она се служи свим недорученим сведствима а понајвише — људским слабостима и страстима. На први миг, на позив земаљске власти све страсти излазе у сретане. Нудећи своје гнусне услуге пријесвије најревносније журило одврашна надајство Није изостала ни клетва, унапријед приправна да прихвати сваку сковану лаж Нису задоциле ни завист, ни влоба, ни лицемерност. А већ грешно људско правосује нимало се није двоумило да и запечати највећу неправду, да одобри највећи злочин, који се икада на свијету догодио. То правосује осудило је Невинога, Светога, Најправеднијега — Сина Божјега! Патријарх српски **ВАРНАБА.**

в) Распоред срп. задругарства по селима и варошима

По варошима и селима српске задруге су биле уочи свјетског рата овако распоређене:

Ред. број	Назив задруге	Сједиште задруге	Ред. број	Назив задруге	Сједиште задруге
1	Српска земљорадничка задруга	Ђеврске	30	Српска земљорадничка задруга	Ржевић
2		Крстање	31		Главница
3		Книнско Поље	32		Спич
4		Бискупчија	33		Сутвари
5		Врлика	34		Кавче
9		Бивичино Село	35		Крушевице
7		Полача	36		Мание
8		Ивошеви	37		Брајић
9		Мокро Поље	38		Кути
10		Радучић	39		Мојдеж
11		Бенковац	40		Бијела
12		Плавно	41		Мориње
13		Подострог	42		Радовић
14		Смиљчић	43		Рибарска задруга
15		Билшани	44		Баошић
16		Отон	45		Уларска задруга
17		Голубић	46		Ман. Прасквица
18		Косово	47		Градште
19		Шибеник	48		Српска штедион.
20		Ораховац	49		Срп. кред. задруга
21		Главачић	50		Книн
22		Пријеради	51		Крстање
23		Мокрине	52		Скрадин
24		Кумбор-Ђеновић	53		Херцеговини
25		Камено	54		Будва
26		Главати	55		Рисан
27		Градште	56		Срп. штедионица
28		Ман. Прасквица	57		Дубровник
29		Радованић			Дубровник

Прва таблица приказује стални и понешто лагави пораст задруга сваке пословне године, јер се оснивало само добре и солидне задруге, и нарочито пазило на квалитет а не и на квантитет задруге. Из друге таблице се види, да је дана 30 јуна 1914 год. највише било задруга у административним општинама Книнској и Херцеговској, па затим у Паштровићкој. Улада у очи да у списку нема ни Дрвинске ни Сињске општине. У Сињској и Врличкој општини постојале су у селима Дичму и Кољанима двије Српске земљ. задруге, али су обе биле зачлањене код Хрватског задружног савеза у Сплиту. Овом Савезу припадала је још Српска земљорадничка задруга у Стрмици, а неко вријеме тамо је била зачлањена и Српска земљорадничка задруга у Ервенику, која је, у осталом, била кратког вијека. У Книнском Пољу започела је 1 септембра 1913 год. своје дјеловање „Прва далматинска кошарска задруга“. У Рисну, у Боки Которској, постојало је „Прво бокељско трговачко друштво“. Из треће таблице се види, да је већ свако напредније српско село и свако српско трговиште имало бар по једну задругу.

Задруге су окупљале све што је било напредније, боље и честитије код српског елемента на Приморју. Оне су развијале интензиван рад на просвјетном и привредном пољу. Нарочито наш сеоски свијет оне су училе напреднијем начину живота и рада у сваком погледу. Тако на пр. год. 1909 земљорадничке задруге одржале су 28, год. 1910 — 43, год. 1911 — 45, год. 1912 — 38, год. 1913 — 39 саставака с популарним предавањима. Сваке године одржавале су алфаветске курсеве за своје неписмене чланове, приређивале недјељне сасатанке и сијелја с поучним разговорима. Своје задругаре пријеквале су стално на читање листа „Српска зора“, на заједничко читање других популарних листова и корисних књига. Задружне библиотеке имале су укупно:

1910 год. 2096 књига и 108 листова, од тога се прочитало 483 књига и 58 л. 1911 год. 2224 књига и 130 листова, од тога се прочитало 536 књига и 56 л. 1913 год. 2354 књига и 172 листова, од тога се прочитало 374 књига и 35 л. 1913 год. 2499 књига и 186 листова, а од тога се прочитало 484 књига и 25 л.

Примиритељни судови ријешили су сваке године знатан број разних спорова међу задругарима. Морално и просвјетно дјеловање нашег задругарства вршило се систематски прама упутству Савеза и „Српске зоре“, и то са видним успјехом.

Највећи успјех српско задругарство на нашем Приморју постигло је у свом смишљеном и ријетко солидном раду на привредном пољу. Оно је успјело толико, да се уочи свјетског рата потпуно освоило на своје властите ноге. Ради ограничености простора немогуће ми је на овом мјесту изнијети преглед и развитака тога рада по пословним годинама редом. Биће довољно, да овом приликом, наведем статистичке податке о пословању српског задругарства само у последњој пословној години. По тим подацима на крају 1913 године направиле су биланс 54 задруге. Тада су имале 5.281 задругара са 9.926 удјела. Активна им је износила: готовина у каси 131.552 К 47 п., мјенице 1.468.196 К 14 п., равни зајмови 799.781 К 95 п., равни дужници 2.328.633 К 14., хартије од вриједности 249.504 К. 38 п., равна имовина 168.572 К. 80 п., непокретнине 53.857 К. 80 п., оставе и полови 1.603.611 К 40 п., свега актива: 6.802.710 К 21 п. — Пасива: улови на штедњу 3.424.971 К 68 п., вјеровници 726.954 К 34 п., реесконт 67.485 К, остављачи остава 1.603.611 К 40 п., равни дугови 36.549 К 71 п., удјели чланова 599.299 К 50 п., резервни фондови 258.278 К 18 п., чисти добитак 85.560 К. 40 п.; свега 6.802.710 К 21 п. На 31 децембра 1913 године стање самих земљорадничких задруга било је овако:

1) Улоги на штедњу:
У почетку године било је 667 улагача са 215.808 К. 50 п.
Кроз годину примљено је на улог 170.784,04 К
Кроз годину враћено је 66.486 К 75 п.
На крају године било је 781 улагач са 320.105,79 К
Од тога је било 385 задругара са 128.391,56 К
Од тога је било 396 незадругара („дјечје штедња“) 191.714,23 К
Попрријечно 1 задруга је имала 7.807,— К
Попрријечно 1 улагач је имао 423,— К
„ 1 задругар улагач је имао 334,— К
Попрријечно 1 незадругар улагач је имао 485,— К

Задруге су, дакле, имале повјерење своје околине и с успјехом његовале смисао за штедњу у народу, чак и код дјце.

2) Зајмови задругарима:
У почетку године било је 1430 зајмова са 345.666,07 К
Кроз годину издато је 670 зајмова са 183.918,92 К
Свега 2100 зајмова са 519.584,92 К
Од тога било је потпуно наплаћ. 677 зајмова са 84.746,36 К
Од тога било је дјеломично наплаћ. 65.173,95 К
На крају године било је 1423 зајмова са 379.664,68 К
На 1 задругу попрријечно 35 зајмова са 9.260,— К
На 1 задругара попрријечно 184,75 К
На 1 дужника попрријечно са 266,—

Зајмови су били задати:
За куповање стоке 129 зајмова са 30.023,23 К
За куповање земље 168 зајмова са 54.731,08 К
За куповање кућа 71 зајмова са 39.043,56 К
За куповање хране 306 зајмова са 48.290,68 К
За куповање алата 15 зајмова са 1.907,80 К
За куповање трговаћких арт. 29 зајмова са 13.525,45 К
За куповање ост. пољопр. набав. 153 зајмова са 42.244,45 К
За враћање дугова 553 зајмова са 149.898,84 К

Задруге су се издавали уз лично јамство, уз хипотеку и ручну залогу на мјесечну, тромјесечну, полугодишњу, годишњу и дужу отплату. Издавали су се највише на враћање дугова зеленашима, на куповање хране, земље и стоке, јер су се рејале неродне године.

3) Дугови задруга:
Задруге су у почетку године дуговале 157.740,— К
Кроз годину су примиле 99.664,66 К
Кроз годину су вратиле 130.017,66 К
На крају године дуговале су свега 127.387,— К
На 1 задругу попрријечно дуг је износио 3.107,— К
На 1 задругара попрријечно дуг је износио 52,— К

Из тога се види, да су задруге могле саме својим новцем да задовољавају потребе својих задругара. То је у исти мах и доказ, како су биле подигнуте на врло солидном темељу.

4) Уојели чланова:
До краја године било је уплаћено 68.073,— К
На 1 задругу отпадало је попрријечно 1660,— К
На 1 задругара отпадало је попрријечно 33,50

5) Резервни фонд:
На крају године је са пос. рев. фонд. 24.556,61 К
На 1 задругу попрријечно 600,— К

6) Одношај капитала:
Властити капитал (удјели и резерв. фонд) 92.629,61 К
Повјерени капитал (улоги и штедња) 321.822,55 К
Туђи капитал (дугови задруга) 127.387,— К
Према томе властити капитал свих задруга износио је око 21 % повјереног и туђег капитала, што је био врло повољан размјер.

7) Чисти добитак:
На крају године износио је 4.075,30 К
На 1 задр. долазило је попрријеч. 99,45 К
Добитак у % на властити капитал био је 4,50 К

У ствари добитак је имала 31 задруга и то укупно 4.908 К 10 п., а губитак 10 задруга у износу од 832 К 80 п., одатле чист добитак 4.075,30 К. Према томе чист добитак 4,50 посто на властити капитал значајно је, да су задруге давиле не толико

на свој добитак, колико на то да задругари не плаћају високе камате.
8) Набавке:
За разне пољопр. потребе задруге су набавиле и раздале задругарима 49.117,74 К

9) Имовина задругара:
Куће, оранице, ливаде, виногради, сит. и крупна стока и ост. Свега 11.916.781 К
Задругари су дуговали: задругама укупно 379.664,68 К
„ „ „ „ другима „ 589.902,32 К
чиста имовина без дугова износила је свега 10.947.214,— К
„ „ „ „ на 1 задр. „ 267.005,— К
„ „ „ „ на 1 задр. „ 5.327,— К

10) Крешање чланова:
У почетку године у свим земљ. задругама било 1978 задругара
Кроз годину приступило је 172 „
„ „ иступило је 95 „
На крају године било је свега 2055 „

Од оних 95 задругара што су иступили: умрло је 11, својевољно иступило 50, искључено 13. По занимању задругари су били: 1831 земљорадник, 32 свештеника, 30 учитеља, 54 трговца, 59 занатлија и 49 осталих. Читати и писати знало је 1081 задругар или 53 посто, што баца слабу сјенку на ондашње опште културне прилике. Сви задругари имали су укупно 14.836 кућне чељави. На поједину земљорадничку задругу отпадало је попрријечно по 51 задругар; посебно пак имале су 2 до 20 задругара, 9 од 20-30, 4 од 30-40, 7 од 40 до 50, 7 од 50-60, 5 од 60-70, 3 од 70-80,

2 Савез српских привредних задруга на Приморју

Год. 1905 „Српска зора“ је дала иницијативу за оснивање посебног задружног савеза. Одмах је био основан Савез српских привредних задруга на Приморју, и то прије на основу закона о друштвима (од 15 новембра 1867 год.) а затим на основу закона о задругама (од 9 априла 1873 године), јер политичка власт није допустила његово дјеловање иако га је Трговачки суд у Дубровнику протоколисао. До рјешења жалбе „Српска зора“ је и даље водила бригу о задругарству. Тек послје три године чекања стигло је повољно рјешење жалбе и Савез је у почетку 1908 године започео свој рад. Сједиште му је било у Дубровнику а главни задатак: да врши ревизије свих српских задруга, да ради на јачању задружне идеје и да приређује курсеве за образовање пословођа и осталих задружних функционера. Тај задатак је Савез вршио с ријетком савјешћу, спретношћу и пожрвовањем.

На крају сваке пословне године Савез српских привредних задруга на Приморју одржавао је редовно своје конгресе, који су се претварали у праве народне манифестације задружне мисли. Први конгрес одржао се у Дубровнику, 7 августа 1908 год.; други у Книну, 9 августа 1909; трећи у Котору, 22 августа 1910; четврти у Дубровнику, 8 августа 1911; пети у Книну, 26 августа 1912; шести у Задру, 3 септембра 1913; седми је био сазван у Дубровнику на 25 августа 1914 године, али се није могао одржати ради почетка свјетског рата. На првом конгресу учествовали су као гости ивасланици Савеза српских земљорадничких задруга у Београду са управником и „оцем српског задругарства“ г. Михајилом Аврамовићем, што је изазвало силно сдужевање на конгресу и у народу.

Савез је извршио кроз годину:
1909 укупно 29 редов. и 14 ван. ревизија
1910 „ 15 „ 26 „ „
1911 „ 29 „ 18 „ „
1912 „ 31 „ 18 „ „
1913 „ 42 „ 22 „ „

Свега, дакле, 146 редовних и 98 ванредних ревизија. Извјештаји о ревизијама били су увијек опширни и исцрпни. Из њих се види јасно, како се наше задругарство развијало тада на врло солидној основи и како је било упућено сасвим пра-

На задругу отпадало је попрријечно 1.200,— К
На 1 задругара отпадало је попрријечно 24,— К
Све задруге су имале разних пољопривр. справа у вриједности од 1670 К 70 п.

Све земљорадничке задруге и задруге Шулиц-Делићева система прикупиле су народног новца: 4.33.109 К 76 п. На сваку задругу долазило је попрријечно 77.345- К. Саме земљорадничке задруге окупиле су народног новца: 414.452 К 16 п., што је на сваку земљорадничку задругу попрријечно отпадало по 10.009 К.

Свеке године Савез је редовно одржавао задругарске курсеве за пословође и остале задружне функционере, а који су трајали по неколико дана, и то у Дубровнику, Котору, Херцеговном, Будви, Книну, Кистањама, Бенковцу и Задру. Курсеви су имали обично два дијела: теоријски и практични. Кроз прве три године Савезова дјеловања нашим курсевима је учествовало: 10 свештеника, 12 учитеља и 11 задругара разног занимања; год. 1911: 18 редовних и 9 ванредних, већином народних учитеља и свештеника; год. 1912 у Книну: 18 народних учитеља, 14 земљорадника, 8 свештеника и 9 богослова; год. 1913 у Задру: 18 учитеља, 4 свештеника и 14 земљорадника. Савез је имао озбиљну намјеру да оснује нарочиту задружну школу, која је имала да траје 1—3 мјесеца и у којој би се радило у првом реду на спремању добрих пословођа, али је свјетски рат омео и ту његову намјеру. Савезу су припадале готово све српске земљорадничке, продуктивне и кредитне задруге на Далматинском Приморју.

3 Централна каса српских привредних задруга
У почетку кредитирање земљорадничких и продуктивних задруга било је препуштено српски новчаним заводима. Касније се дошло до увјерења, да се тако не може ићи напријед. Стога је на Савезову иницијативу била основана Централна каса српских привредних задруга на Приморју са сједиштем у Дубровнику и регистрована код Окружног као трговачког суда, 28 априла 1909 године. Та установа, као већа привредна јединица, убрзо је показала одличне резултате у пракси и дала новог полета нашој задружној мисли. Као потврду наведено статистичке податке само за вађу годину њених пословања.

Из извјештаја о пословној год. 1912-13.

години најглавније гране „Централне касе“, развијале су се овако:
На почетку године било је 68 комада мјеница са 118.503,— Кроз годину Цент. каса екскомпт. 145 комада мјеница са 266.563,— К На крају године било је 213 ком. мјен. са 385.066,— К Кроз годину наплаћено 167 ком. мјен. са 299.869,— К На крају године остало је 46 ком. мјен. са 85.197,— К На почетку године било је у реескомпту 37 ком. са 53.705,— К Кроз годину реескомптирано 97 комада са 155.678,— К Било је у реескомпту 134 ком. са 209.383,— К Било је откупљено 134 ком. са 209.383,— К На крају године Центр. каса није дуговала ништа. Есконт је био заведен са задругама Шулиц-Делићева система, њихове мјенице реесконттоване код повјерилаца Централне касе. По текућем рачуну Централна каса је потраживала од свих задруга 253.445, а по истом рачуну од ње су потраживале задруге 233.776 К Текући рачун са нечлановима развијао се овако: У почетку године Централна каса је дуговала... 118.345; 12 К Кроз годину је примила... 541.977; 05 К...
Кроз годину је вратила 615.152; 01 К... 73.174; 16 К. На крају године она је имала на расположењу код банака износ од 20.544 К 84 п., а код једне задруге Шулиц-Делићева систима улог, расположивског момента, од 102.353 К, свега дакле 122.898 К. Уопштој стагнацији и оскудици новца ма свјетским новчаним тржиштима, кад је обормални званични каматњак морао бити повишен од 5 на 5 и по по сто, Централна каса је успјела да подмири све правне и пријекне потребе наших задруга и да наше младо зарругарство сачува од сваког потреса и изненађења. Промет њене благајне износио је 989.530 К 29 п. а целокупни промет 11.634.263 К. На крају године имала је у чланству 52 задруге са 76 удјела, и то: 38 земљорадничких задруга с 51 удјелом, 5 продуктивних са 5 удјела, 9 Шулиц-Делићева система са 20 удјела. Чист добитак за ту годину у износу од 5041 К 13 п. био је овако употребљен: 20 посто или 1008 К 23 п. као редовни допринос резервном фонду, 5 посто камата или 1900 К на удјеле, 1031 К 13 п. на расположење управи, а остатак од 1101 К 17 п. као ванредни допринос резервном фонду.

4 Српска централна банка за Приморје
У тешкој привредно-финансијској кризи, која се заштравала од 1910 године, „Централна каса“ је чинила највеће напоре при чувању српског задругарства од непредвиђених изненађења и потреса. Она је заиста и успјела да српско задругарство сачува, али морала се при томе да васлони и на туђе банковне заводе. Ради сигурности од сваког изненађења у будућности и ради потпуне економске независности од туђег капитала, осјетила се потреба да се приступи организацији највеће привредне јединице, која ће бити средиште и главни ослонац целокупне српске народне имовине на Приморју. Стога је год. 1911 четврти конгрес задруга ставио у дужност Управу савеза да проучи то питање. На петом конгресу 1912 год. Управа савеза је поднијела извјештај с приједлозима, који су били прихваћени. Управа савеза наставила је започети рад у том правцу, и поред непријатне финансијске кризе, па је приликом шестог конгреса 1913 год. на посебном поузданичком саставку извјештила, шта и како мисли даље о рјешавању тога крупног питања. Конгрес је са задовољством примио к знању извјештај Управе и одобрио њене намјере. Поведени су, за тим, преговори са Српском централном банком за Босну и Херцеговину, која је с правим братским срцем прихватила све приједлоге Управе нашег Савеза. Затим су били сазвани састанци Шулиц-Делићевих задруга у Котору, 25 октобра 1913 год. и у Книну, 2 новембра исте године, на којима се постигла потпуна сагласност заинтересованих факто-

Glas iz Bosanske Krajine

ра. Најзад, саввао се састанак оснивача завода, који је одржан у Дубровнику, 25 новембра 1913 год, на којем су била уређена сва детаљна питања и донесен коначни закључак, да се одмах оснује Српска централна банка за приморје у Дубровнику са основним капиталом од 500.000 К, и то на основу закона о друштвима са ограниченим јамством (од 6 марта 1906 године). Као оснивачи те банке били су: Савез у име својих земљорадничких и продуктивних задруга, кредитне задруге и штедионице Шулиц-Делићева система у Задру, Книву, Кистањама, Скрадиву, Дубровнику, Херцеговном, Рисну, Котору, Будви и Српска централна банка за Босну и Херцеговину са сједиштем у Сарајеву. Оснивачи су преузели на себе упис цијелога капитала, па су стога нарочитим споразумом осигурали себи посебна права и уредили међусобни одношај.

Да би се пружила прилика и осталим имућнијим српским привредницима, да и они учествују у том општем привредном подухвату, оснивачи су издали позив на упис капитала и одредили „конституирајућу“ скупштину, 14 децембра 1914 године. Иако је рок за упис био врло кратак, одзив бијаше ипак ванредно повољан. Прије оснивања Банке, из реда оснивача иступила је Српска штедионица у Задру, па је тако остало свега 10 оснивача. Поред тога Банци је приступило још 120 других дружинара са 216.000 К капитала; на 10 оснивача, који су били преузели цио капитал, остало је тако 284.000 К, од чега је отпало на Савез 40.000 К. Дана 14 децембра 1913 год. конституисана је Банка са 130 дружинара, са уписаним капиталом од 500.000 К, и са уплаћеним капиталом од 125.000 К, те је била заведена у судски регистар, 2 јануара 1914 год, и одмах отпочела пословањем. Она је преузела активу и пасиву Централне касе према задругама и третирама, Савез је и формално провео ликвидацију Централне касе, па је она тако завршила свој живот и своје дјеловање.

Установом „Српске централне банке за приморје“ било је свестрано ријешено крупно питање сигурног кредитирања свих грана наше привреде и задругарства, изведена организација највеће привредне јединице и положен чврст ослонац за чување, ширење и јачање српске народне имовине на приморју. Поред тога Банка је имала и тај задатак да одржава што присније везе са свима нашим привредним круговима, те наших привредника са страним свијетом и са нашом браћом у другим српским земљама. Главни задатак јој је, дакле, био: обављање свих банковних и привредних послова у првом реду са задругама, са регионалним новчаним заводима и другим уставовима, па преко њих, а и непосредно и са појединцима. Она је имала да постане не само центар нашег задругарства него и главни ослонац целокупне наше привредне, трговачке и финансијске снаге и моћи на приморју. И баш када се извршила наша задруга организација природно и постепено од најмање до највеће привредне јединице на тако здравим и солидним основама нашоао је велики свијетски рат који је пресекао цио полет и упропастио све постигнуте резултате. „За вријеме свијетског рата тешке тамнице, окупљени логори испуњени

Веже између западне Босне и Сјeverне Далмације појеле су се развијати од онога дана када је наш народ почео насељавати те крајеве; оне су биле чвршће и трајније у колико је живот у обима областима био уређенији и сређенији. Уз ове две области најуже је везана и Лика, тако да се једна без друге односно треће не да нзамислити. Овај трокут тако је био у прошлости као и данашњица упућен један на други, те је зато имао и има претежну важност у свима пословима од општег значаја за цијели тај крај. Природни склоп планина и слаба веза путевима чинила је, да су мogle настати неосјетне разлике, али оне се губе када је у питању један народ истих обичаја, истог живота, говора, ношње и т. д.

Народ који живи у тим областима, носилац је наших најбољих расних особина. Нjegова душа је исто тако поштена и свјетла, као што је његов лик исклесан и чврст. Преко њега је прешло све што је зло названо, али је он остао дураснији од највеће жеље разних завојевача, да од њега направе само свoga слугу и роба. Није се дао сломити, вилице су душману попучале када је хтео да сажваће његов жилави дух.

Велики син нашега народа Др. Јован Цвијић, који је постигао највеће чести и званја, а који је у својој души остао увјек поштени селјак, мислио је о народу настанјеном на томе трокуту само најбоље што се мислити може. Нjemu је он посветио много редака у својим многим књигама. Када је нешто пред своју смрт дошао у Бос. Грахово, окупио је око себе селјаче — разговарао је са њима на начин само како је он то знао, и они су му се открили до дна душе. Видећи њихову високу националну свјест, идеализам и љубав родној грудји рекао им је: „Браћо вјерујте ми, да су јово моји најсретнији часови у животу, јер видим да су оvdје најбоље залог за нашу будућност пуно среће. Хвала вам од свега срца испред Србије и свих нјезиних најбољих синова, што нисте подлегли никакву злу утицају, Ви Босанци, Далматинци Сјeverне Далмације и Лићани, Ви сте трокут који је био јачи него најтврди бeдем; да није било тога трокута нека Бог знаде ко би данас био оvdје и како би стајали, блии и могли створити ову јаку заједницу, коју смо заједничким трудом и крвљу наших најбољих синова сазнали. Останите и у будућности такви и ваџим покољенима биће руђи-частаја будућност, него што је била већих преда“.

Ове ријечи великог Цвијића биле су изговорене без ласке, без намјештености, оне су биле срдчадне и искрене какав је само он могоо бити.

Зато се и неби мogle неке и вештачке разлике међу ова три краја, бар не у духовном, ако б'х се допустило понешто у чисто материјалном погледу. Онај крај који је дао Смилјаниће, Јанковиће, Зелића, Комаревића, Јагодића, Синобадa, Принципа, Tankosiћа (Trubar) Ciganoviћа (Drvai) и још безброј знаћних и незнатних јунака и првака, могоо мислити само заједнички и веза у њихову раду је непрекидна. Гдје је један

су били члановима Управе савеза, управних и надзорних одбора, пословама и врским члановама наших задруга. Патње и муке скрхале су им живот, снагу и убиле вољу за будући рад“ — казало се тачно у једном извјештају.

проф. Мирко Лежанић

свршио други је настао, гдје се је уморно други га је одменио.

Историја Црних Поточа окупљала је око себе наше претке и они су један другог и ако са свих страна окупљени добро разумјели, јер је доhovна веза међу њима била нераскидљива. Аустрија душавши у наше крајеве видјела је опасност коју претставља за њу тај мућалјиви народ. Зато је она свима слала своје политике настојала, да омете правилан развој будућности тога трокута Осјетила вразјији страх од тих широким плећа и мрких погледа и зато је био задатак те политике да се разбље тај фронт Ликота, Кaura и Граовјлака.

Позната је нјезина проsvјетна политика, недати томе народу могућност да се образуме, да постигне и оно најманје то јест да научи читати и писати била је сврха нјезина рада. Али и народ је осјетио да је дошао куд и кamo опаснији противник, који ће бити гори и несмођљивији него сви доданаџњи. Зблија се у чвршће редове окупља око свештеника и учитеља, а ови опет примером, писанм и живом рећи бодрили су га неклоне и да истраје још мало. Тешка су то и претешка времена била за три наша краја и у тој самообрани сви су мислили да је његовом комшији боље, али то није било, него су сви снасилли подједнако терет пореза, запоставља и понижава.

Горштак или гornјак заносио се Далмацијом, нјега је more као каква тајанствена сила привлачила, нјегова је мисао летјела слободна великој води, јер он је осјећао да је more плућа знао је да своје благо као свој једини производ који има и који га углавном и храни може да уновчи најбоље доле у Далмацији; сума које он има и превише знао је да треба ондје гдје је нема; знао је напамет све за сеобе гдје ће купити најбоље пиће, олје и смokву. Тако исто Далматинац упућен на планину и нјезине становнике осјећао се сигурнијим под тим неосвојивим бeдемима. Првац народни и свештеници видјели су у што јакој вези Далмације са заљедом једног јаког средство не само одржања народа на излоћеном обалама Јадрана — већ су сматрали поред тога оно најглавније, сигуран пут у правцу уједињења нашег народа. И онај бистри селјак далматински осјећао је у души својој, да поред економских разлога, појачавање сваке веже са Босном и Ликом значи истовремене корачати сигурно у сусрет правцу ослободјења наше расе од робовања туђинцу и стварање сигурних услова за искоришћавање привредних богатстава у корист њих самих и њихових потомака.

Ето то су биле оне разлике због којих нједан завојевач на нашу трoмeду није успео, поред свега настојања, да од народ створи нешто десето и да вјештачким путем направи и подвуче реке разлике и границе међу њим.

У нашем заједничком „Гласу“ настављемо наше разговоре.

Шибеник, 3 априла 1934.

Светозар Библија.

SKAUTIZAM :

Skautizam i sokolstvo

Sokolstvo се код нас родило у једно доба, када је највећи дио нашега народа био под туђинским господством и чекао дан ослободјења. Sokolstvo је тада организирано неку врсту војске која има да брани интересе свoga народа и да ју одлучни час ступи у борбу за ослободјење.

Skautizam зачет у практичној основи како би се омладина цијелог свијета нашла

на пољу једног истог културног рада. Скаутска идеја служи као чврст ослонац родитељима и учитељима у раду на узгоју омладине.

Нећу да претресам која је идеја боља: скаутска или sokolska. Само ћу рећи да стање ни једне ни друге не задовољава. Осјећа се премало смисла за овај рад, чак и код оних који су најпозванији да у томе раду судјелују. За напоменути је да 90 posto радника ових организација није оно одушевљено чланство као што је то некада било, све се то преокренуло, сада је свако члан једне или друге организације из неке личне користи. Нисам сам позван да о томе сам разглабам није ми о томе тема нити сам за то позван нити је за то мјесто оvdје.

Sokolstvo и skautizam нису једно те исто. Sokolstvu се може замјерити с higijenske стране што се превише задржава у затвореним просторјима. Док skautizam каже: „Што више на чистом zraku гдје дух стеће шири видокруг а тјело више отпорности.“ Sokolstvo препручује трезвеност али мало их је схватило што то значи „preporučiti“. Многи мисле: „Ако данас попљем једну чашу а сутра и двије, па да се на Божић мало и опјем ништа не škodi“. Skautizam одлучно одбија alkohol. Девети скаутски закон каже: „Буди трезвен и не пуши duvan“ Овај закон као и сви остали су за млађе док за старије здрав разум каже што је добро а шта зло.

Sokolstvo зближава Slovence. Skautizam хоће да збрати све народе свијета. Sokolstvo и skautizam нису једно те исто али братство што веже sokolske редове и братство што веже скаутске редове чини Sokole и Skaute браћом.

Skautizam и sokolstvo могоу радити uporedно чак имају много додирних таћака, али са свим skupa они не могоу радити. Sokolstvo може мрзити skautizam, јер је оно братство Slovena али skautizam не може нити смјије мрзити Sokolstvo, јер је оно bratstvo naroda.

Али након да кажем своју закључну ријеч. У нашем народу гори још увјек мржња, коју треба угушити, јер она нам смета у раду на културном пољу. Skautizam и Sokolstvo преповиједaju братство и ради тога ступајмо у њихове редове. јер у слози и братству лежи једини спас.

SEOSKA PITANJA

Gošić, 12 III

Zapušteno grobljište. — Od pamti vijeka гдје поћивају наши милли napušteno је и занемарено мјесто... највише прадедова и dedova, па и нас samih. Kad је још од давнаје владала јакост и мржња међу њима тако се, и дан danas, развија код њихових potomaka, а шта неби требало да буде злобе ни пакости, него се sastajati у nedeljне и празничне dane, razgovarati о svemu и сваћему и на све zaboraviti а на ону осјећну и тућну кућу се сјетити те složno као браћа doći и своје grobljište, те обичи и уредити као што vidimo и друга наша браћа rade и труде се за своје миле и nezaboravljene да urede њихове вјећне domove, а не чекају баћ kada неко umre, да се тек onda seljaci и један с другим razgovara: „Ovakvog grobljišta нема ниде!“ „Barem да нам је obidano то ће мо и учинити!“ onda govore sutra zaborave, а то је „uveće trista а ujutro ništa.“ I ја са баћ неке позива који имаду своју zgodu, да dovezu kamena, ter bar koliko toliko да podignemo около zida, да не kopaju svinje. Čim koga sahranimo svinje odma на grobljište dođu и raskopaju zemlju и sve svale са grobnice. А још није доста svinje nego volovi dođu те рићу и бућу и са rogovima razbacuju ову zemlju да леже наши милли ја мислим да ovakvog grobljišta на ovoj kugli zemaljskoј нема. Strani čovjek да pokraj њега преде не може да raspozna да је ту grobljište, pošto је ве од svlaja prakcija и izjednačeno са naravnom zemljom. Tu је drača и veliko stijenje, а Бог да sačuva našto izgleda! Преко грмља putevi се праве и svak prelazi osobno и благо progoni.

Jovan Borak

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Јовану Борку, из Гошиња,
На питање: на који би се начин могло уредити сеоско гробље — одговарамо:
Селаци имају могућности да њихови договори и одлуке добију законску основу, па да их морају извршити и они који забораве на задану ријеч и договор, те да не остане све на ријечи: „увече трпста — а ујутру ништа!“

По чл. 112 Закона о општинама и једна петина бирача може затражити сазив мјесног (сеоског) збора у одређену сврху која није противна закону.

Мјесни збор чине у бирачки списак уписани бирачи дочинског дијела општине (чл. 110 Закона о општинама).

Право на мјесни збор и мјесног старјешину имају такови дијелови општине који су већ према досадашњим законима имали посебно заступство, или су били до сада организовани као самосталне Општине, или имају свој иметак или посебне установе, без обзира на то постоје ли за управљање тим иметком нарочити органи или не. Бан може признати и другим дијеловима право на мјесни збор и мјесног старјешину по изјављеној жељи већине бирача дотичног дијела и саслушању општинског одбора (чл. 111 Закона о општинама).

Претседник општине или његов замјеник руководи збором. Збор може доносити пуноважне одлуке, ако је на њему учествовала најмање једна трећина уписаних бирача. О закључцима збора саставља се записник, који објављује претседник и два од збора одређена бирача. (Чл. 114 Закона о општинама).

На мјесном збору се гласа јавно на начин у дотичном мјесту уобичајен. Одлука се доноси већином гласова.

Против неправилности у поступку мјесног збора може се сваки бирач у року од осам дана од дана одлуке жалити општинском одбору. Одлука је општинског одбора коначна (чл. 115 Закона о општинама).

Ако се гробиште налази у непосредној близини кућа, и ако постоји погубно, да, се народ зарази, јер гробиште није уређено и тврдом зидом ограђено, може се обратити, ради уређења, и Среском начелству, као надлежној здравственој управној власти. Ова је дужна, из разлога општих интереса, да овако питање одмах уреди.

Н. К. из П.
На питање: како би сиромашан тежак могао мање трошкова плаћати, при оставинским расправама код бљежника — одговарамо:

Одјелак други члана 222 Закона о јавним бљежницима гласи: „Насљедници могу, ако су сви споразумни, у року од петнаест дана, пошто буду од Суда или јавног бљежника обавјештени о смрти оставноца, изјавити Суду, писмено или усмено, да ће сами провести оставинску правду.“

— Опширније о овом у другом броју —

Закон — као заштита добра и правце

Наш селак у врло много случајева мисли да закони служе за његову штету, а не за одбрану и помоћ.

Закони не садрже савршену, потпуну и вјечну правду, јер је све у људском животу непотпуно, несавршено и временито, али су они израз најсавршеније правде, коју једно људско друштво може извршити. Има у законима и недостака, али су они оно најбоље што су људи кадри створити и извршити као плод свога искуства, знања и схватања и они су најбоље јамство, да се сачува правда у људском друштву. А што је људско друштво савршеније — тим су и закони савршенији, ер се најбоља и најсавршенија схватања једнога народа показују и у његовим законима, које стварају и одобравају одбраници народни у Народној скупштини, која је законодавно тијело.

Задатак је закона да сачувају неки стални поредак међу људима и да сачува појединце од правних повреда, да им омогући да могу мирно живјети на основу права, које већина људских друштва признаје појединцима.

Не пате људи толико од тога што закони нијесу добри — јер они су оно најсавршеније што наученији људи у једном народу могу створити, а што од народа изабрани људи одобравају — него од тога што не понају право и заштиту, коју им закони могу пружити. Пред законом су сви људи једнаки и сваки човек у свом

властитом интересу мора познавати законе, да зна какву заштиту може у њима наћи и какав ослонац може имати у закону за своје намјере и свој рад.

Догађа се често да једни људи схватају, да им је закон користан и праведан, а други да им је штетан и неправедан. То је и разумљиво, јер кад људи нешто губе они то често осјете као неправду, док то други који добијају осјете као правду. Али има и таквих случајева, да већина народа сматра неке законске одредбе неправедним и штетним, јер не одговарају његовим приликама и његовим правним схватањима. Таквих закона нпр. има из доба Аустрије, који су давно донешени, а нијесу се узимли у обзир прилике нашега народа, али у нашој народној држави закони се усавршавају и прилагођују потребама и правни појмовима нашег народа. Само то се не може брзо провести јер се закони не стварају за кратко вријеме. Треба дуго времена, да се нека искуства и погледи у народу сталожу и јасно изразе, па да се увиди потреба да се неки закон мијенја и да се донесе нови закон за свакога обавезан.

Са оним законима који постоје мора свака рачунати у својим односима са: Општином, Судом, Срезом, Пореском власти, Болницом и куд год човек крене, јер само ако познаје закон и одредбе може себи заштедити трошкове и немире, које сами себи многи стварају због законских непознавања.

Али законе није тако лако ни познавати ни разумијевати. Зато је Управа Матике донијела одлуку, да својим члановима, преко „Гласа“, даде начелна објашњења у правним питањима, која тачно и вјерно прикажу. У листу ће се стално доносити одговори на та питања и то ће бити члановима „Правни саветник“. У данашњем броју доносимо два одговара на два постављена питања. Ур.

Човек који је чукао пуних pedeset godina da bi održao jedno obećanje

У Detroitu је ових дана умро један чудноват старac за koga су сви познаници и rođaci вjеровали да је нijем. Zвао се Ernst Sidi i čitav život је proveo u Detroitu. Niko није знао од čega живи. Није учествовао у јавном животу; повукао се у самог себе и важио као личност која мрзи cio svijet, i која би била у stanju да га смрви kad би само имала могућности. Priје kratkog vremena, starac се смртно разболео i, непосредно пред смрт, на највеће запрепашћење свих, почео да говори. Isprва се мислио да је то posljedica agonije, ali је starac odmah изјавио да никада није ни био нijем, već да није htio да говори.

„Priје nešto више од pola vijeka — причао је starac — био сам смртно залjubljen у једну divnu djevojku, која је zbog своје ljepote имала безброј obožavalaca. Kad сам је zsprosio, i ona dala пристанак, опio сам се tako да nisam знао šta radim. Tada ме је она otpremila kući, rekavši mi да ima sastanak са једном prijateljicom. U trenutku kad сам изашao из njene куће srio сам grupu mladića за које сам знао да су били залjubljeni у moju невјесту i почео сам их grditi zbog djevojke. Mladići су на вješt начин испитали куда је djevojka otišla i uputili се за njom. Onako pijan nisam slutio никакво зло.“

„Kad сам се изјутра пробudio i bacio bunovan pogled на jutarnje novine, pročitao сам са највећим запреpaštenjem да је као sinoć једна djevojka napadnuta од nepoznatih ljudi i да је tako izmasakrirana, да joj се није mogao utvrditi ni indentitet. U највећем strahu, са zebnjom odjurio сам у болничку kapelu, gdje се žrtva nalazila, i препознао сам sinoćnju haljinu moje невјесте. Nju су ubili из osvete i ljubomore. Bio сам ubijen tjelesno i душевно. Osjećao сам да је moje brbljanje donijelo nesreću, а isto

Članarina za Maticu

Opština Obrovačka, Obrovac	Din. 952
Čupić Todor, Jagodnja	12
Dobrić Đuro, učitelj, Strmica	12
za 1933	12
Vukojević Nikola, sveštenik	24
Biskupija za 1933-34	24
Crkva Sv. Trojice, Biskupija	24
za 1933-34	24
Stosavljević Mirko, paroh,	12
Bločić, za 1933-34	12
Drakulić Velimir, čin. S.S.Z.Z.	12
za 1933-34	12
Petričević Simeon, upr. man.	12
Krupe za 1933-34	12
Milković Naum, upr. man.	12
Dragović za 1934	12
Malešević Slavko, kand. jurio	12
Kistanje	12
Kulušić Stjepan, sres. veterinar	76

Prilozi za Maticu

Dobrić Đuro, učitelj, Strmica	Din. 12
Stosavljević Mirko, paroh,	4
Bločić	4
Banjac Milan, sveštenik, Drvar	4

Pretplata za „Glas“

Bajalica Mile, Žažvić, za 1933	Din. 26
Opština Obrovačka, Obrovac	48
Čupić Todor, Jagodnja	24
Milić Simo, žand. narednik	25
Lozna	25
Vukojević Nikola, paroh,	48
Biskupija za 1934	48
Crkva Sv. Trojice, Biskupija	48
za 1934	48
Stosavljević Mirko, paroh,	24
Bločić za 1934	24
Banjac Milan, paroh, Drvar	36
za 1933	36
Gribanovski Jovan, paroh,	36
Nabavljачка Zadruga, Crni Lug	36
za 1934	36
Crveni Krst, Crni Lug za 1934	36
Dakuović Velimir, čin. S.S.Z.Z.	24
Petričević Simeon, upr. man.	24
Krupa	24
Milković Naum, upr. man.	24
Dragović	24
Malešević Slavko, kand. juris.	24
Kistanje	24
Vojislav Reljić, dnevničar,	18
Split za 1 II 1934	18
Kulušić Stjepan, veter. Banko-	24
vac za 1934	24
Jokić Obrad, Zatim kod	24
Obrovca za 1933	24

Prilozi za Đački dom

Prigodom smrti ud. Rosić Jovanke:	
Vukojević Nikola, paroh,	Din. 20
Biskupija	20
Sofija ud. Macura, Benkovac	30
Prigodom smrti sveštenika	
Save Magazinovića:	
Stosavljević Mirko, paroh,	50
Bločić	50
Prigodom svešteničke skupštine:	
Gribanovski Jovan, sveštenik,	Din. 100
Crni Lug	100
O. Nikanor Kalik, Drniš	100
Prota Simo Knežević, Benkovac	100
Momčilo Đujić, paroh, Strmica	100
Delić Novak, paroh, Bastasi	50
Mile Avežina, paroh,	50
Boz. Grahovo	50
Nožim Evgenij, paroh, Polača	50
Prota Nikola Novaković,	30
Obrovac	30
Nikola Sekulić, paroh, Ervenik	30

tako да је за tragediju kriv i alkohol. Pokušao сам да се osvetim, ali uzalud. Moje muke су rasle. Tada сам се zavjetovao да cijelog života neću ni piti alkohol, ni progovoriti једну riječ kako bih kaznio svoj prokleti jezik. To је sve što сам imao да vam kažem — završio је starac umirući.

Dobrota Urož, paroh, Brati-	Din. 30
škovci	30
Miodragović Jovan, paroh,	20
Mokropolje	20
Mandić Jakov, paroh, Bribir	20
O. Simeon Petričević, upr. m.	20
Simobađ Mirko, arh. namje-	20
snik, Kninsko polje	20
Ležaić Rade, učitelj, Biskupija	20
Nikola Trišić, paroh Markovac	20
OSevastijan Jović, dal. Kosovo	20
Antonije Pinčetić, paroh,	20
Padene	20
Svetozar Sekulić, paroh Kanjane	20
Rašković Dušan, paroh, Miranje	20
Dobrić Miloš, paroh, Golubić,	10
Prota Nikodim Novaković,	10
Boz. Petrovac	10
Blažo Radojičić, paroh, Preodac	10
Milan Trišić, paroh, Vrljka	10
Šolaja Jovan, paroh, Ivoševci	10
O. Naum Milković, upr. man.	10
Stosavljević Petar, paroh, Otišić	15
Prota Krstanović, Šibenik	10
Prigodom smrti Đorđa Dobrote:	
Prota Mihail Jović, Šibenik	Din. 20
Prota Milan Macura, Šibenik	20
Dušan Smoljanović, Šibenik	30
Prof. Mirko Ležaić, Šibenik	20

Sa sjednice uprave Pr. k. Matice

U nedjelju, 1 aprila, održana је prva sjednica novozabranog Upravnog Odbora.

Od skupštine određeni pretsjenik g. Petar Kovačević, Sudija Okružnog Suda u Šibeniku pozdravio је prisutne članove uprave, ističući osnovu rada — kakva i unaprijed mora biti. Njegovu programsku osnovu donijelićemo u drugom broju „Glasa“.

Sa sjednice је pozdravljen počasni pretsjednik matice g. dr. Irinej Đorđević, koji је sa g. Stevanom Prostranom sada otišao — u Englesku, sa ovim riječima:

„Upravni odbor prosvjetno-kulturne Matice za sjevernu dalmaciju, sakupljen na svojoj prvoj sjednici dana 1 aprila 1934 živo се sjeća svog toliko zaslužnog pretsjednika, te žaleći да ga nema u svojoj sredini, šalje mu ovim putem svoje najsrdačnije pozdrave i izraze svoga najdubljeg poštovanja, uz priznanje да se jako osjeća prisutnost njegova neumrlog i neiscrpnog duha, i uz toplu želju да mu englesko tlo bude što ugodnije i korisnije за dobro našeg naroda i države uopšte, па i same Matice. Odbor је konstituisan ovako: pretsj. g. Petar Kovačević potpresjednici g. g. — Tane Kalanj i Đorđe Knežević sekretar: g. Svetozar Bilbija, Urednik „Glasa“ i blagajnik: Pavle Zelić. Donesene су odluke о provedenju organizacije matice.“

Raspravljano је о uredivanju „Glasa“ u vezi са odlukama skupštine. Odlučno је, да се svima članovima Matice daju odgovori na postavljena pitanja iz agronomije veterine, pranih odnosa zdravstva i t. d. Svoju saradnju, pored pretsjednika Matice, obećani су i g. g. Ivan Tijak, sr. veterinar u Šibeniku; Stjepan Kugušić sreski veterinar u Benkovcu; dr. Ivo Kandidat, dr. Srećko Poturica — socijalni ljekar u Šibeniku; isto tako i stručnjaci iz drugih grana.

Članovi mogu tražiti savjete, na koje će се davati opeceniti odgovori. U današnjem broju „Glasa“ počinjemo donositi odgovore.

Sekretarijat.
Pretstavnik vlasnika «Privredno-kulturne matice za Sjever. Dalmaciju»: Stevan Prostran, sekretar Matice.

Stampa Nova Stamparije — Šibenik
Pretstavnik Nikola Čikato